

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՄԱՐՈՒՐԱՊԻՈՒՆՈՒՆԵՐԻ ՕՐԻՆԱԳԻՐՔԸ

228. Եթէ ճարտարապետ մը մէկու մը տուն մը կառուցած է, և վերջացուցած է (զայն) անոր համար, տան իւրաքանչիւր սարիին⁽⁵⁸⁾ վրայ, երկու սիւղ արծաթ պիտի տայ անոր, իբրեւ անոր վարձքը:

229. Եթէ ճարտարապետ մը մէկու մը տուն մը կառուցած է, և հաստատուն չէ շինած իր գործը, և (եթէ) տունը զօր կառուցած է, փլած⁽⁵⁹⁾ է, և տանտիրոջ

(58) Զափ մը՝ շուրջ 42 1/2 քառակուսի եւր-տայի հաւասար:

(59) Բարեկտնի մէջ պեղումներէն լայն տեսած շինութիւններու քննութիւնը կ'ապացուցանէ թէ, շատ պակասուոր շինուածանիւթեր կը գոր-

հեռուէն իսկ կ'ըլլար արդարացուցած կի-սադարան յղացքը սկզբնական ձգտումնե-րուն^(*):

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

(Շարունակելի)

(*) Գլխաւոր եւ Գլխաւորիւն հատօրէն մէջ Բ. Պերպերեան ընդարձակ դուռն մը ունի նուիրուած զրական հասկացողութեան մը որ բարեփոխումն է Բոմանթիք զաղափարաբանութեան, արեւ-մտասոյ գրական լրջափոխութեան ակօսին ընդ-մէջէն: Բազմաթիւ հարցեր, գրական, լեզուա-կան ու քննիկ մըն ալ պատշաճական, այդ յօդ-ուածայարքին մէջ, Ջիւզ զրադեցնողը՝ զանա-զանութիւնն է զոր կը տեսնէ Առաջին Յետեւի-յառաջարանին հեղինակը գրականութեան մէկէ տեղի կ'երգարանքներուն ընդմէջ: Մեր օրերուն տեսնողաբն ճարտարի միակն է զոր մը զոր-կան ընծայելու: 1880ին, զորքի մը հանրագում-նակաճանքը բաւ էր զինքը գրական ընծայե-լու: Պետրոս Դուրեան մը և Մատթեան Դարա-գաջ մը զրադեցնէր եւ ըստ տեսութեան, քանի որ երկուքն ալ մեր ժողովուրդի իմացական զար-գացումը բարեւ էր գտած: Անխառն քանոնադրու-րին, առեւտր առեւտրին համար առաջարկեալն մէջ ներութիւնները զրէք մէկզի, Բայց Բիւզանդ Քէլեանի մը մէջ գրագէտ մը: Մեր առմանթիզ-մին գէպի հրապարակագրութիւնն օտ փոփոխու-մը, չըսելու համար զառածումը, Համապատ-կիւնը երբ հոս կը ընդէ, կ'ընէ Կարկա՝ զուտ, ի-րաւ, ապրելու միայն սահմանուած գրական-ութիւնը աշատապրելու փոյթով մը առօրեայ այ-լապէս օգտակար բայց կոյստական փառքէն:

մահը պատճառած է՝ պիտի մեռցուի այդ ճարտարապետը:

230. Եթէ տանտիրոջ ուսուցիչն մահը պատճառած է, պիտի մեռցնեն այդ ճար-տարապետին զաւակը:

231. Եթէ տանտիրոջ ստրուկին մահը պատճառած է, ստրուկ ստրուկի փոխարէն պիտի տայ տանտիրոջ:

232. Եթէ ինչքը փնացուցած է, պիտի հատուցանէ ամբողջապէս, այն ամէն ինչը, որ փնացուց. տակաւին, քանի որ հաստա-տուն չէ շինած տունը՝ զոր կառուցած է,

ծածէին. զերթէ բացարձակ բացակայութիւնը քարի և փայտի իրենց երկրին մէջ, ստիպած է Սուսմար-Աքքեստները դիմելու ուրիշ շինուածա-նիւթերու: շինած են նախ եղեգնեայ հիւղեր, յետոյ երկրին սփախաւէն. աղիւսներ պատրաս-տած: Երկու տեսնա աղիւսներ կը գործածէին՝ լիպիթիւս կը կոչուէին անոնք՝ որոնք կը չօր-ցուէին արեւուն ներքեւ. յարդ և եղէք կ'աւել-ցնէին հողին, զանոնք աւելի հաստատուն գործ-նելու համար: Կարելի չէ՝ միթէ երբայցններուն պարտադրուած աղիւսներու՝ Էլեպէնիմաներուն ձեռագործութեան հետ աղերս մը նյամաքլ ինչ, Ա. 14, Է՛ւ կեղէին զիւսնա նոցա՝ ի գործ իստ-կաւոյ և աղիւսարկի և յամենայն գործ զալտաց, ըստ ամենայն գործոյ իւրեանց՝ որով ծառայե-ցուցանէին զնոսա բռնութեամբ: Արդարեւ, փա-րատն աղիւսելով կեղեքիներուն՝ տալու երբա-յեցիներուն յօլուած յարդ՝ աղիւս պատրաստելու համար, անոնք իսկ նախածնուածութեամբ զայն գտնել հրամայեց անոնց, և ներկայացնել իրեն աղիւսներու նոյն թիւը. ճնշել հողով մը բնա-նաւորութեան իտայնացիները՝ հարաւահարիւ-նեւու հողով, ինչ, Ե. 6-10 Է՛ւ հրամայեց փարաւն յաւուր յայնմիկ գործաւորաց ժողո-վրդեանն և զպրաց նորա, ասէ՛ Մի՛ եւս յաւե-լուցուը տայ յարդ ժողովրդեանն յաղիւսարկու-թիւն՝ որպէս յերէկն և յերանդ. ինքեանք եր-թիցն և ժողովնեցն իւրեանց յարդ, և զօսկ զաղիւսարկին որպէս գործէին հանապաղ՝ արկէք ի վերայ նոցա. մի՛ հատանցէք ինչ անտի. զի զատարկեցան և վառն այնարկի աղապակն և ասեն. երթիցուը զոնեցուը Աստուծոյ մերմո՛ւ. ծանրասցի գործ ամբողջանէ, և այնմ հոգապան է մի՛ հոգապանն ի բաւն տարապարտող. անբոկ աղեցնութեան ներքեւ, կը վառթարանային շու-տով այնեղապիտոսուած աղիւսները. հողաղայի մը կը վերածնէին արեւու տակ չօրցածած աղիւս-ները՝ կարճ տեւողութիւն մը վերջ, մինչդեռ կրակով եփուածներուն դիմադրութիւնը լի՛ վերկած ուշադրութեանէ: Սենասրի երկրին բնա-կիւնները այս վերին ձեւը կ'իրաւեցնէին. իրենց քաղաքին՝ Էրիլին և աշտարակին՝ Միլիտային կառուցման համար Ե՛ւ. 3-5. Ե՛ւ կայք արկցուը աղիւս, և թրծեցուը զայն հողով՝ եւ եղեւ նոցա աղիւսն ի տեղի քարի, և կ'աղբ ի տեղի շաղախոյ՝ եւ ասեն. հնայք շինեցուը մեզ քաղաք և աշտարակ, որոյ լինիցի դուսն մինչեւ յերկինս, և արացուը մեզ անուն յառաջ քան զփոխել ի վերայ երեսաց ամենայն երկրի՛:

և փլած է, տունը որ փլած է պիտի (վե-
րա)կառուցանէ իր անձնական ծախսով:

233. Եթէ ճարտարապետ մը տուն մը
կառուցած է մէկու մը համար, և ապահով
է կատարած իր գործը, և (եթէ) պատը
փլած է, ճարտարապետն

ԵՐԵՍՈՒՆԵԹՅԵՐՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (հակակողմ 20)

այդ, իր իսկ դրամով պիտի զօրացնէ այդ
պատը:

234. Եթէ նաւավար մը վաթսուռն գուռ-
նոց նաւ մը կպրած է մէկու մը համար, (այս
վերջինը) երկու սիկզ արծաթ պիտի տայ
անոր, իբրև անոր վարձքը:

235. Եթէ նաւավար մը նաւ մը կպրած
է մէկու մը համար, և ապահով է կատա-
րած իր աշխատանքը, և (եթէ) այդ իսկ
տարին այդ նաւը ջուր է առած, վրար մը
ունեցած. նաւավարը պիտի մերկացնէ իր
կապածներէն այդ նաւը, և պիտի ամրա-
ցնէ (զայն) իր իսկ ծախսով, և ամրացուած
նաւը, նաւու տիրոջ պիտի տայ:

236. Եթէ մէկը նաւավարի մը վարձու
տուած է իր նաւը, և (եթէ) նաւավարը
անկող գտնուած է, և ընկղմած կամ նա-
ւարեկած է նաւը, նաւը պիտի հատուցանէ
ամբողջապէս նաւավարը անոր տիրոջ:

237. Եթէ մէկը նաւավար մը և նաւ մը
վարձած է, և բռնադատուած է զայն ցորե-
նով, բուրգով, իւղով, արմաւներով և
որ և է տեսակի նաւարեւով: (եթէ) այդ
նաւավարը անկող գտնուած է, և ընկղմած
է նաւը, և ինչ որ կար անոր մէջ փնացու-
ցած, նաւավարը, նաւը զոր ընկղմեց,
և ինչ որ կար անոր մէջ զոր կորսնցուց,
պիտի հատուցանէ ամբողջապէս:

238. Եթէ նաւավար մը մէկու մը նաւը
ընկղմած է, և (ապա) զայն ապաստած,
անոր կէս գինը պիտի տայ արծաթով:

239. Եթէ մէկը նաւավար մը վարձած է,
տարեկան վեց գուռ ցորեն պիտի տայ անոր:

240. Եթէ թիաշարժ նաւ մը բաղխած
է առագաստանաւի մը, և (զայն) ընկղմած,
նաւուն տէրը որուն նաւը ընկղմեցած, նա-
ւուն մէջ կորսուած իր ինչքը, աստուծոյ
առջև պիտի յայտարարէ. և թիաշարժ նա-
ւուն (նաւավարը) որ ընկղմեց առագաստա-
նաւը, պիտի հատուցանէ անոր ամբողջա-
պէս, անոր նաւը և անոր կորսուած ինչքը:

241. Եթէ մէկը եզ մը գրաւած է իր-

ին գրաւ, մէկ ներքորդ ձիաս արծաթ պիտի
կշռէ՝ (վճարէ):

242. Եթէ մէկը (եզ մը) մէկ տարուայ
համար վարձած է, չորս գուռ ցորեն պիտի
վճարէ անոր տիրոջ:

243. Եթէ մէկը ընկած եզ մը վար-
ձած է, երեք գուռ ցորեն պիտի տայ անոր
տիրոջ:

ԵՐԵՍՈՒՆԵԹՅԵՐՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (հակակողմ 21)

244. Եթէ մէկը եզ մը կամ էջ մը վար-
ձած է, և առիւծ մը զայն մեռցուցած է
դաշտին մէջ, (ձեռսը) անոր տիրոջ կը վե-
րաբերի:

245. Եթէ մէկը եզ մը վարձած է, և
անհոգութեամբ կամ ծեծով, (զայն) մեռ-
ցուցած է, եզի տիրոջ, եզ եզի փոխարէն,
պիտի հատուցանէ:

246. Եթէ մէկը եզ մը վարձած է, և
(եթէ) կտորած է անոր ռաքը կամ կտրած
անոր պարանոցի ձգտանը, եզ եզի փոխա-
րէն պիտի հատուցանէ, եզի տիրոջ:

247. Եթէ մէկը եզ մը վարձած է, և
փնացուցած անոր աչքը, անոր գինին կէսը
պիտի տայ եզի տիրոջ արծաթով:

248. Եթէ մէկը եզ մը վարձած է, և
(եթէ) փշարած է անոր եղջիւրը, կտրած ա-
նոր պոչը, կամ ձեռքած անոր կռնակի
միսը, անոր գինին մէկ հինգերորդը պիտի
տայ արծաթով:

249. Եթէ մէկը եզ մը վարձած է, և
(եթէ) աստուած⁽⁵⁶⁾ զարկած է անոր, և
(եթէ) մեռած է, ան որ եզը վարձեց պիտի
երգնու աստուծոյ կեանքով և ազատ պիտի
արձակուի:

250. Եթէ եզ մը ճամբան իր քայելու
ընթացքին մէկը խեթկած է և (զայն) մեռ-
ցուցած, այդ դատը բողոքի ենթակայ է:

251. Եթէ մէկու մը եզը խեթկող մըն
է, և (եթէ) իր քաղաքի խորհուրդը իրեն
իմացուցած է թէ խեթկող մըն է, և (եթէ)
ան է վաղկայած անոր եղջիւրները և ոչ ալ
կապած իր եզը, և (եթէ) այս եզը ազատ
մարդու մը զաւակը խեթկած է, և (զայն)
մեռցուցած, կէս ձիաս արծաթ պիտի տայ:

252. Եթէ մէկու մը ստրուկն (էր),
մէկ երրորդ ձիաս արծաթ պիտի տայ:

(56) Հայոցական Նշանակող. հին ժողովուրդնե-
րը, հասարակաց ըմբռնողութեան մը համաձայն,
աստուածներու կը վերագրէին բնութեան երե-
ւոյթները:

253. Եթէ մէկը մշակ մը վարձած է՝ հսկելու համար իր դաշտին, և իրեն վստահած՝ գործիքները և սերմանիքը, յանձնած է իրեն հզներ, ստիպած է զայն դաշտը մշակելու, եթէ այդ անձը հուշտ կամ խար գողցած է, և (եթէ) բռնուած է իր ձեռքին մէջ, պիտի կտրեն իր ձեռքը:

254. Եթէ սեպականացուցած է գործիքները և սերմանիքը, և եզները տկարացուցած, ցորենը զոր ստացաւ պիտի կրկնապատկէ և պիտի հատուցանէ:

255. Եթէ մարդուն եզները վարձուուած է, և կամ հուշտ գողցած է, և ոչինչ գոյացուցած դաշտին մէջ, պիտի ապացուցանեն անոր՝ այդ անձին, և հուձքի ժամանակ, վաթսուս գուր ցորեն պիտի կռէ տանըութը իգուի վրայ:

256. Եթէ ի վիճակի չէ իր հատուցումը կատարել, պիտի քաշկոտեն զինքը եզներով այդ դաշտէն:

257. Եթէ մէկը

ԵՐԵՍՈՒՆԻՍԵՐԵՐԻՍ ՍԻՆԱԿ (հակակոյով 22)

հողագործ մը վարձած է տարին ութը գուր ցորեն պիտի տայ անոր:

258. Եթէ մէկը եզնառաջնորդ մը վարձած է, տարին վեց գուր ցորեն պիտի տայ անոր:

259. Եթէ մէկը սերմանող-արօր մը գողցած է դաշտին մէջ, հինգ սիկլ արծաթ պիտի տայ սերմանող-արօրի տիրոջ:

260. Եթէ ակօսող-արօր մը կամ ձաք մը գողցած է, երեք սիկլ արծաթ պիտի տայ:

261. Եթէ մէկը հովիւ մը վարձած է՝ մեծ գուար և մանրագուար արածելու համար, տարին ութը գուր ցորեն պիտի տայ անոր:

262. Եթէ մէկը եզ մը կամ ոչխար մը . . . [վեց տողերու լրատ մը]:

263. Եթէ կորսնցուցած է [եզը] կամ ոչխարը որոնք իրեն յանձնուած էին, պիտի հատուցանէ եզ [եզի] փոխարէն, ոչխար [ոչխարի] փոխարէն [անոնց] տիրոջ:

264. Եթէ [հովիւ մը] որուն մեծ գուար և մանրագուար տրուած էին] ա[րածելու] համար, իր [ամ]բողջ վարձքը ստացած է, և (այսպէս) իր սիրտն է գոհ, (եթէ այս հովիւը) [նուա]ղեցուցած է մեծ գուարը, նուաղեցուցած է մանրագուարը, նուաղեցուցած է սերունդը, յաւելումը և արդիւնքը պիտի տայ, իր պայմանագրերուն

պարունակութեան համաձայն՝ (լեզուին համաձայն):

265. Եթէ հովիւ մը՝ որուն մեծ գուար և մանրագուար տրուած էին արածելու համար, և անհաւատարիմ գտնուած է, և գուարի-նշանն է փոխած, կամ [զայն] տրուած գրամի փոխարէն, պիտի ապացուցանեն իրեն և տասնապատկը այն ինչ որ գողցած էր՝ մեծ գուարով և փոքր գուարով պիտի հատուցանէ անոնց տիրոջ:

266. Եթէ փարախի մը մէջ աստուծոյ շօշափումը պատահած է, կամ առիւծ մը սպաննուիւն մըն է կատարած, հովիւը ինքզինքը անմիջ պիտի ապացուցանէ աստուծոյ առջև, և փարախին տէրը պիտի առնէ իրմէ փարախին փնտրող (մեռած անասունները):

267. Եթէ հովիւ մը անհող գտնուած է, և ալպինօզ մը գոյացուցած է փարախին մէջ, հովիւը ալպինօզի փնտրող գոր գոյացուց փարախին մէջ, մանրագուարով և մեծ գուարով պիտի հատուցանէ և պիտի տայ անոնց տիրոջ:

268. Եթէ մէկը եզ մը վարձած է կամեհելու համար, քսան զա ցորեն է անոր վարձքը:

269. Եթէ էշ մը վարձած է կամեհելու համար, տասը զա ցորեն է անոր վարձքը:

270. Եթէ ուլ մը վարձած է կամեհելու համար, մէկ զա ցորեն է անոր վարձքը:

271. Եթէ մէկը եզներ, սայլ մը և անոր վարիչն է վարձած,

ԵՐԵՍՈՒՆԻՍԵՐԵՐԻՍ ՍԻՆԱԿ (հակակոյով 23)

օրական հարիւր ութսուն զա ցորեն պիտի տայ:

272. Եթէ մէկը միախն սայլ մըն է վարձած լոկ, օրական քառասուն զա ցորեն պիտի տայ:

273. Եթէ մէկը վարձկան մը վարձած է, օրական վեց ռե⁽⁵⁹⁾ արծաթ պիտի տայ (անոր) տարուան⁽⁶⁰⁾ սկիզբէն մինչև հին-

⁽⁵⁹⁾ 1/180 սիկլի հաւասար ծանրութեան մը, այսինքն չուրջ 0.047 կրամ:

⁽⁶⁰⁾ Գարնան գիշերահաւասարէն կը սկսէր բարելավան տարին. առաջին հինգ ամիսները կ'ընդգրկէին գարնան կէտը, ամբողջ ամառը և մէկ ամառ գարնան, այսինքն տարուան այն շրջանը, եւ օրերը ամենէն երկարն են և աշխատանքն ալ արդիւնատու. իսկ վեցերորդ ամսուայ և տարուայ վերջաւորութեան մինչև տարածուող ամառ միւս եօթը ամիսները կը բովանդակէր, ուր

գերորդ ամիս. վեցերորդ ամիսէն մինչև տարուան վերջը, օրական հինգ ռե արծաթ պիտի տայ (անոր)։

274. Եթէ մէկը արհեստաւոր մը պիտի վարձէ, վարձքը ... հինգ ռե արծաթ՝ աշխատագործի մը վարձքը, հինգ ռե արծաթ՝ կտաւահրուսի մը վարձքը, ... ռե արծաթ՝ կնքահարի մը վարձքը, ... [... ռե արծաթ՝ ակնագործի մը վարձքը, [... ռե արծաթ՝ [վարձքը] երկաթագործի մը, [... ռե արծաթ՝ ատաղձագործի մը վարձքը, [... ռե արծաթ՝ կողովագործի մը վարձքը, [...] ռե արծաթ՝ [վարձքը] ճարտարապետի մը [... արծաթ՝ օրա- [կան] պիտի տայ]։

275. Եթէ մէկը փոխադրանաւ մը վարձած է, օրական երեք ռե արծաթ է անոր վարձքը։

276. Եթէ մէկը թիաշարժ նաւ մը վարձած է, երկուք ու կէս ռե արծաթ պիտի տայ (իրեւ) անոր վարձքը օրական։

277. Եթէ մէկը վաթսուհ զուրնոց նաւ մը վարձած է, օրական մէկ-վեցերորդ [սիկի] արծաթ պիտի տայ (իրեւ) անոր վարձքը։

278. Եթէ մէկը ստրուկ մը (կամ) ստրկուհի մը գնած է, և (տակաւին) անոր ամիսը չլրացած վերնոտուծիւնն⁽⁶¹⁾ անոր վրայ է հասած, պիտի (զայն) վերադարձնէ իր ծախողին և գնողը պիտի առնէ զրամը զոր կշռեց (վճարեց)։

279. Եթէ մէկը ստրուկ մը (կամ) ստրկուհի մը գնած է, և յետոյ բողոք մըն է ստացած (անոր դէմ), իր ծախողը պատասխանատու ըլլայ պիտի բողոքին համար։

280. Եթէ մէկը թշնամի երկրի մը մէջ մէկու մը ստրուկը (կամ) ստրկուհին գնած է, երբ երկրը (իր հայրենիքը) հասած է, և ստրուկին կամ ստրկուհիին տէրը նոյնացուցած է իր ստրուկը կամ իր ստրկուհին, եթէ այդ ստրուկը կամ այդ ստրկուհին երկրին զաւակներն են՝ (բնիկները), իրենց ազատութիւնը պիտի իրականացուի առանց դրամի (վճարման)։

281. Եթէ ուրիշ երկրի մը զաւակներն օրերը ամենէն կարեն են և աշխատանքը նուազ վարձատրուած. P. Cruveilhier, Commentaire... էջ 242։

⁽⁶¹⁾ Եփրատ-Տիգրիսեան հովտին մէջ յաճախակի էր այս հիւանդութիւնը։

են՝ (բնիկները), գնողը պիտի յայտարարէ անտուժոյ առջև զրամը զոր կշռեց՝ (վճարեց), և ստրուկին կամ ստրկուհիին տէրը զրամը (զոր) առ կշռեց՝ (վճարեց) վաճառականին պիտի տայ, և (այսպէս) իր ստրուկը կամ ստրկուհին պիտի փրկանաւորէ։

282. Եթէ ստրուկ մը իր տիրոջ ըսած է «Իմ տէրը չես գուշո», ան՝ (ստրուկին տէրը) պիտի ապացուցանէ անոր, իբրև իր ստրուկը (և՛ իր ստրուկը ըլլալը, և՛ իր տէրը պիտի կտրէ անոր ազանը)։

Վ Ե Ր Զ Ա Մ Ա Ն

ՔԱՌԱՅԱՌՆԵՐՈՐԴ ՍԻՆԱԿ (Խալկաղով 24)

Արդարութեան վճիռները, զորս Համաւերացի՝ կարող թագաւորը հաստատեց, և որոնցմով երկրին ապահովել տուաւ ուղիղ վարչութիւն մը և լաւ կառավարութիւն մը։

Համաւերացի՝ կատարեալ թագաւորն (եմ) ես։ Զէն անփոյթ (կամ) կողիս վրայ երկարած սեւագլուխներու՝ (մարդ-արածներու) յեկամամբ, զորս էնիլի նուիրած էր ինձ (և) որոնց հովուութիւնը⁽⁶²⁾ ինձ էր յանձնած Մարտուք։ Անոնց համար անվեր-դով վայրեր փնտեցի, ծանր գծուարու-թիւններու յաղթեցի, ծագել տուի լոյսը անոնց վրայ։ Զօրաւոր զէնքերով, զորս Զապաղուս և Իշթարը⁽⁶³⁾ յանձնած էին ինձ, ներհայեցողութեամբ զոր շնորհած էր ինձ Էան, կարողութեամբ զոր տուած էր ինձ Մարտուք, արմատախիլ ըրի ուսիները՝ վերը և վարը։ Մարեցի հակառակութիւնները, երկրին բարօրութիւնը թեւարկեցի, ռոգուած գաշտեալ մէջ հանգչել տուի բնակիչները. խառնակիչ մը չի յարուցի երբեք իրենց միջև։ Մեծ աստուածները կանչեցին զիս, ուստի ես (եմ) խաղաղութիւն բերող հովիւը՝ որուն մաս կանն է ուղիղ. քաղաքիս վրայ տարածուած է իմ նպատաստւոր շուքը. ծոցիս մէջ սնունդի ժողովուրդը երկրին Սուսերի և Աքքատի։

⁽⁶²⁾ Հովուական կեանքի կարեւորութիւնը հիշեցուն մաս, որը չափով կը մեկնէ հովիտի նիւթին թափանցումը՝ կրօնքին որքան քաղաքատնիսեան մէջ, Lagrange, Commentaire de Saint Jean, Paris, 1927, էջ 284։ Երբորք հրատարակու-թիւն։

⁽⁶³⁾ Իշթար զիցուեալ ուղիղ իշխարայիւրը սպառնալու է այս հատուածին մէջ։

իմ պահապան գիցուհուոյն ներքե(64) առնոց բարգաւաճեցան. խաղաղութեամբ անոնց հողածուծիւնը կատարեցի. իմաստութեամբս պատասպարեցի զիրենք, որպէս զի հզօրը չընկճէ անհօրը, որքին (և) այրիին՝ արդարութիւն գործադրելու համար, Բարեխնի մէջ՝ քաղաքը որուն գլուխը (գազաթը) Անոււմ և Էնլիլ արքայքացուցին, Էսանկիլայի մէջ՝ տաճարը որուն հիմքը(65) հաստատուն են երկնքի և երկրի պէս, գատելու համար երկրին դատը, երկրին վճիռները որոշելու, ընկճելու և արդարութիւն գործադրելու համար, քարկոթողին վրայ արծանագրեցի իմ թանկագին խօսքերը, և իմ արձանիս առջև (Իրբն)՝ Արդարութեան Թագաւոր հաստատեցի:

Թագաւորներու միջև նախապատիւ թագաւորն (եմ) ես. ընտիր են իմ խօսքերը, անհաւատար է իմ կարողութիւնը, Շամաշի հրամանով՝ երկնքի և երկրի մեծ գաղտնաւորին, թող երկրին մէջ չողողայ իմ արդարութիւնը. Մարտուքին՝ տիրոջ խօսքով, թող ոչ ոք նշաւակէ իմ կանոնագրերը. Էսանկիլայի մէջ, զոր կը սիրեմ, թող իմ անունը յարգանքով:

ՔԱՆԱՍՈՒՆԿԵԿՆՈՐԴ ՍԻՆԵԱԿ (հակակազմ 25)

արտաբերուի ցլաւիտեան:

Ընկճեալ անձը որ խնդիր մը ունի, թող գայ իմ արձանին առջև (Իրբն)՝ Թագաւորը Արդարութեան, և կարողայ թող իմ արձանագրեալ քարկոթողը, և թող լսէ իմ թանկագին խօսքերը, և իմ քարկոթողը թող լուսաբանէ իրեն (իր) խնդիրը. թող տեսնէ իր դատը՝ (իր դատին վճիռը), թող իր սիրտն ընդլայնի՝ (աղաւ, խորունկ շունչ մը առնէ) և (թող ըսէ) «Համաւորացի՝ տէրը, որ ժողովուրդին հարազատ հօր(66) մը պէս է իրապէս, համակերպեցաւ Մարտուքին՝ իր տիրոջ խօսքին, և ապահովեց Մար-

(64) Իւրաքանչիւր ոք, մեծ հաւատք կ'ընծայի իր պահապան ոգուոյն:

(65) Սեմականներու երեւակայութեան համաձայն, երկնք և երկիր հաստատուած էին լեռներու վրայ, որոնք անշարժ սեւեռու դերն էին տանձած, (Յովբ, ԼԷ. 4-6). ՍԷ՛ր էիր մինչ ևս հիմունք արկանէի երկրի. պատմեալ ինձ եթէ խելամուտ իցես հանկարայ. Ո՛վ եղ զլիակ դորս թէ զիտիցես, կամ ա՛յ արկ՝ ի վերայ դորս լաբ: Եթէ վերայ հաստատեցան աղիքը դորս, ա՛յ է որ արկը զվէմն անկեան՝ ի դամ:

(66) Մտերմիկ շունչը Համաւորացիի և իր հպատակներու միջև՝ սիրով է նշանակուած: ՍԷ՛րայ մեծ վարդապետին՝ Յիսուսի քարոզութեան մէջ, հայրենութեան գաղափարը կը տիեզերակա-

տուքին յաղթանակը(67)՝ վերը և վարը. զուարթացուց Մարտուքին սիրտը՝ իր տիրոջ, և բարօրութիւն(68) ապահովեց տուրքովուրդին ցլաւիտեան, և երկիրը արգաւառութեամբ առաջնորդեց. թող ան հռչակէ անիկայ, և թող իմ օրհնութիւնը հայցէ(69) իր ամբողջ սրտով, Մարտուքին՝ տիրոջ (և) Յարբանիթում(70)՝ տիրուհուոյն ներկայութեան, թող պահապան ոգին(71), պաշտպան գիցուհին(72), աստուածները որոնք Էսանկիլայ կը մտնեն, (և) Էսանկիլայի աղիւս (աստուածը), յաջողցնեն փափաքները հանապազօր, Մարտուքին՝ տիրոջ ներկայութեան (և) Յարբանիթում՝ տիրուհուոյն:

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԱՔՂ. 27.2ԱՆԵԱՆ

(Շարունակելի՝ 7)

Նանայ Աստուծով, Ղուկ. ԺԱ. 2. Եւսէ ցնտար յորժամ կայցէք յաղթս, աստղիք. Հար մեր, սուր եղիք անուն թո. եկեցէ արքայութիւն թո:

(67) Ազգային աստուածներու կը վերադարձին նուաճումները և պարտութիւնները, հիւ չըմաններուն:

(68) Բառ առ բառ՝ զլաւ միս սանձանեց՝ զիւրաւած թաւապաւ ի-շի-ի-մ. Նիթալան բարեկեցութիւն կը թելարէ այս ասացածը առաւելաբար:

(69) Ձեռքը բերնին տարուած կը ներկայացուի մեղի այս անուն գաղափարանիլը, կարծէք սկզբնական ձևն աղօթքին ըլլար ձեռքը բերնին տանի. բազմաթիւ Համաւորացիի կեցողութեան իր քարկոթողի բարձրագոյն գլուխ, Իւրաքանչիւր՝ զերակին գաղափարը աղօթքի մէջ աղօթելի կ'ենթադրէ բան մը հայցել, նոյնիսկ երբ կը փառասորեն աստուածութիւնը, զայն նպատակօր դարձնելու նպատակաւ է, ու աւելի սիրով ընդունիլ տալու իրեն մեր հայցածը. P. Dhorme, Religion Assyro-Babylonienne, Paris, 1911, էջ 247-249:

(70) Արծաթափայլը իմաստով, ամուսինն էր Մարտուքի. այս դիցարուոյն անունը Ըստրի մէջ աղեւտուած էր «զէր պանիթում»՝ սեբմ ստեղծող ձևին տակ:

(71) Տաճարներու և պալատներու մօտքին կը զետեղուէր այս ոգին՝ զլուսուն. եղիլիւրաւոր խոյրը զլուսն, թեւաւոր ցլուէ էր ան, կիսատուած և միմաստանակ. պահպանող ոգին մարդուն, տան, քաղաքին, տաճարին, չար ոգիներու կարգին կը դառնէր երթնին. տե՛ս Սիմա մ. սագրի, 1952, Լոկաւ, թիւ 10, էջ 273, առաջին սիւնակ:

(72) Այս թեւաւոր ցուր՝ զամստուն, առիւծի գլխով, կնոյական մարմնով կիսատուած մը, օճեր երկու ձեռքերուն, ոգին էր Անու աստուծոյ. պատահաւորապէս իր կեցողութեան, պալատներու և տաճարներու մօտքուն կը զետեղուէր, չար ոգիներու մերձեցումէն զերծ պահելու համար զանոնք. տե՛ս Սիմա մ. սագրի, 1952, Լոկա տեմբեր, թիւ 10, էջ 273, առաջին սիւնակ: